

Erstatningsrett - Høst 2012

Skrevet av: Ida Johanne Bohmann

Praktikumsoppgave

Sakens parter er Ronald Rygg mot Rehab AS.

Hovedproblemstillingen er om Rehab AS er erstatningsansvarlig over Ronald for skadene han pådro seg som følge av fallet ned i hullet.

Det fremgår av omfattende rettspraksis at tre kumulative minstekrav må være innfridd før erstatning kan pålegges. For det første må det foreligge en erstatningsrelevant skade. Deretter må et ansvarsgrunnlag foreligge, og en årsakssammenheng mellom skaden og ansvarsgrunnlaget.

En skade i erstatningsrettslig forstand blir betegnet som en negativ effekt om kan verdsettes økonomisk. Det er utvilsomt at Ronalds skade som førte til langvarige og kroniske smerter, samt en uførhetsgrad på 50 %, kan betegnes som en negativ effekt som kan verdsettes økonomisk. Det foreligger følgelig en erstatningsrelevant skade, jf. rettspraksis og skadeerstatningsloven (skl.) § 3-1 forutsetningsvis.

Spørsmålet blir om det foreligger ansvarsgrunnlag. I foreliggende sak er det mest nærliggende å undersøke om det kan pålegges ansvar etter regelen om arbeidsgiveransvar i skl. § 2-1. Det slås kort fast at den personelle tilknytningen mellom Rehab og Gunnar Gran er til stede, ettersom Rehab er «arbeidsgiver» da de har Gunnar «i sin tjeneste», som er «arbeidstaker» i foreliggende sak, jf. skl. § 2-1. Videre er det klart at skaden ble forvoldt under arbeidstakers «utføring av arbeid», og at Gunnar ikke har gått «utenfor det som er rimelig å regne med etter arten av virksomheten», jf. skl. §2-1.

Spørsmålet blir om Gunnar har handlet «uaktsomt». Dette er en henvisning til en vurdering etter culpanormenes mønster, og beror på om arbeidstakeren – i lys av den rolleforventning samfunnet med rimelighet kan stille til ham – har handlet uaktsomt ved ikke å reagere på risikoen for skade i det aktuelle tilfellet. Det skal i denne vurderingen tas hensyn til om «de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten, er tilsidesatt».

Den overordnede vurderingstema er om Gunnar burde reagert på risikoen for skade unnlåtelsen av å sikre hullet representerer.

Hva de rimelige forventningene til Rehab angår, dreier dette som om en profesjonell virksomhet/profesjonelt bygningsfirma, og en kan generelt forvente en påpasselighet med sikkerhetsrutiner og forsvarlig sikring av gjenstander og annet som kan representere en risiko for omgivelsene. En kan forvente at firmaet gjør det de kan for å eliminere (særskilte) risikoelementer. Dette ble forøvrig fremholdt i jernplintdommen, hvor en 4 år gammel gutt skadet seg i en åpen smie hvor redskapene ikke var låst inn. Særskilte risikoelementer bør følgelig forsøkes eliminert slik at de ikke kan komme til skade for omgivelsene. En kan likevel ikke statuere en altfor høy terskel, jf. «med rimelighet». Men påpasselighet med sikkerhetsrutiner og forsvarlig sikring av gjenstander og andre risikoelementer, bør forventes når det gjelder krav en med rimelighet kan stille til Rehab.

Hva culpavurderingen angår, kan det av omfattende rettspraksis leses tre sentrale vurderingsmomenter. Det første er risikoens tilknytning mellom risikokilden og skade. Påstått skadevolder blir bare ansvarlig for en risiko han har tilstrekkelig tilknytning til. Det er klart at Gunnar, ved å ha skapt selve risikokilden, har tilstrekkelig tilknytning til risikoen. Dernest vurderes det om det finnes en praktisk og effektiv alternativ handling. For det første kunne Gunnar sikret hullet ved å eksempelvis lagt noe over det, f.eks. en eller annen form for plater.

Videre kunne han gitt tydeligere beskjed til Ronald. En liten lapp på kjøkkenbordet er ikke spesielt bemerkelsesverdig. Han kunne heller hengt opp en større lapp et sted hvor han var veldig sikker på at Ronald ville fått øye på den.

Gunnar kunne også signalisert faren hullet representerte med eksempelvis en lyskaster, en kjele, eller latt lyset i stuen være på.

Evt. Kunne Gunnar lagt et mykt underlag på kjellergulvet, dersom uhellet først skulle være ute.

Samlet anses disse alternative handlingene både som effektive og praktiske.

Videre vurderes risikoens innhold, som er en objektiv vurdering sett i lys av det kritiske tidspunkt – da påstått skadevolder sist kunne handlet annerledes.

Hva gjelder risikoens art – risikoens skadeevne -, så er det nokså klart at alvorlige personskader kan inntreffe ved fall ned i hullet, da det henholdsvis er to og en halv meter ned til underlaget som er laget av mur. Nakke-, skulder-, og hoderegionen er spesielt utsatt. Risikoens art taler i seg selv for at Gunnar burde reagert på risikoen, og foretatt den alternative handlingen.

Hva risikoens grad angår, som dreier seg om sannsynligheten for at skaden kan inntreffe, beregnes denne til å være nokså stor. Dette på bakgrunn av at hullet ligger kun én meter innenfor stuedøren og at lysbryteren befinner seg rett innenfor denne døren. Dersom en skal slå på lyset er man følgende i umiddelbar nærhet til hullet. Sannsynligheten forsterkes av at det er bekmørkt og alt hullet generelt representerer en overraskende risiko, da det ikke er lys eller annet signalement til stede.

Generelt er også sannsynligheten til stede ved dagslys, ved at hullet er i umiddelbar nærhet til døren og at en rett og slett kan være uoppmerksom på en risiko av et slikt overraskende vesen. Samlet taler risikoens grad for at Gunnar burde reagert på risikoen for skaden og at han burde gjennomført den alternative handlingen.

Hva risikoens nærhet angår, som dreier seg om det var nærliggende at skade ville inntreffe, kan det påpekes at risikoen kun var «aktuell» for Ronald, da det ikke var andre mennesker som hadde alminnelig befarings med huset. Saken hadde muligens stilt seg annerledes dersom det var flere arbeidere som jobbet i huset, eller om Ole Os var hjemme under rehabiliteringsperioden. Da Ronald først og fremst er i villaen om morgenen, fremstår nok ikke risikoen som meget nærliggende for Gunnar. Dette taler imidlertid kun svakt mot at Gunnar burde reagert på risikoen.

Samlet taler risikoens art og grad sterkt for at Gunnar burde gjennomført den alternative handlingen, og følgelig reagert på risikoen for skade unnlåtelsen av sikring representerte. I forlengelsen av risikoens grad vurderes rolleforventningen til skadelidtegruppen. Ronald er en voksen ung mann, og en må generelt kunne forvente at han utviser en viss aktsomhet overfor omgivelsene når han er klar over arbeidet som foregår. F.eks. ved å slå på lyset, da det er sannsynlig at ulike risikoelementer ligger i stuen/omring i villaen.

En kan likevel ikke stille urimelige krav til skadelidtegruppen. En viss aktsomhet bør selvsagt forventes, men ikke i en slik grad at en kan forvente at alle typer overraskende elementer tas i betraktning. Samlet taler rolleforventningen til skadelidtegruppen moderat for at Gunnar burde reagert på risikoen for skade, og gjennomført den alternative handlingen. I det følgende foretas en konkret og helhetlig avveining.

På den ene siden må en kunne forvente større aktsomhet fra en voksen person når vedkommende er klar over situasjonen – rehabiliteringen – og at den potensielt kan medføre risikotyper av ulike slag.

Det faktum at Ronald er under alkoholpåvirkning forsterker selvsagt risikoen for at skaden kan inntreffe. Likevel fremgår det av skl. § 1-3 at en beruset person vurderes som om han var i edru tilstand.

Men på en annen side fremstår hullet som et overraskende risikoelement. Det faktum at Gunnar har hatt tankekontakt med risikoen, men likevel unnlater sikring, taler for at Rehab bør bli objektivt ansvarlig.

Videre bør Gunnar ta høyde for at Ronald kan komme på kvelden for å mate katten, da han legger merke til at den enda ikke har fått mat. Gunnar legger uten videre til grunn at Ronald kommer på dagtid, uten at han har helt sikkert grunnlag for dette. Gunnar burde følgelig reagert på at hullet utgjør et særskilt risikoelement i mørket. Dette taler for at Gunnar burde reagert på risikoen unnlåtelsen representerer.

Risikoens høye art og grad, samt at det eksisterte flere effektive og praktiske alternative handlinger, taler sterkt for at Gunnar burde reagert på risikoen. Rehab, som profesjonell aktør, anses for å ha tilsidesatt «de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten», jf. skl. § 2-1.

Følgelig burde Gunnar reagert på risikoen for skade unnlåtelsen av sikring representerte. Konklusjonen er at det foreligger ansvarsgrunnlag etter regelen om arbeidsgiveransvar i skl. § 2-1.

Dernest blir spørsmålet om det foreligger årsakssammenheng mellom skaden og ansvarsgrunnlaget.

Det kan av etablert rettspraksis leses et krav om at den uaktsomme handlingen eller unnlåtelsen må ha vært en nødvendig betingelse for at skaden skjedde. Ronald ville ikke skadet seg dersom Gunnar hadde sikret hullet på forsvarlig måte, og kravet er oppfylt. Videre må den uaktsomme handlingen eller unnlåtelsen være «så vidt vesentlig» i årsaksbildet at det er rimelig å knytte ansvar til den, jf. P-pilledom II. Unnlåtelsen fra forsvarlig sikring av hullet er vesentlig i årsaksbildet, og kravet er oppfylt.

Følgelig foreligger det årsakssammenheng mellom skaden og ansvarsgrunnlaget. Oppgaven reiser ingen spørsmål om rettslig avgrensning.

Konklusjonen er at Rehab er erstatningsansvarlig overfor Ronald som følge av skadene han pådro seg av fallet.

Erstatningssummen er allerede utmålt til 3 millioner kr, jf. skl. § 3-1. Rehab anfører imidlertid at Ronald selv har medvirket til skaden, og at erstatningssummen derfor bør avkortes.

Hjemmel for skadelidtes medvirkning er skl. § 5-1.

Spørsmålet blir om Ronald har «medvirket» til skaden ved «egen skyld», jf. skl. § 5-1. Ordlyden av «medvirket» tilsier at skadelidte må ha vært delaktig i skadehendelsen. Det må følgelig foreligge årsakssammenheng mellom skadelidtes atferd og skaden. Atferden må både ha vært en nødvendig betingelse for at skaden skjedde, og vesentlig i årsaksbildet, jf. P-pilleddom II.

Skaden hadde (antageligvis) ikke skjedd om Ronald hadde utvist større aktsomhet og slått på lyset, dette anses tilstrekkelig både hva nødvendighets- og vesentlighetskravet angår. Ronald har følgelig «medvirket» til skaden.

Ordlyden av «egen skyld» henviser til en vurdering etter culpanormens mønster, og beror på om skadelidte burde reagert på risikoen for skade på egen person.

Den alternative handlingen synes i dette tilfellet å være å slå på lyset, eller eventuelt unngått å ta med Rose til villaen. Disse handlingene anses både som effektive og praktiske. Hva gjelder risikoens art, så kan det å la det være bekmørkt i et rom hvor arbeid pågår potensielt føre til skader av ulikt slag, i verste fall alvorlige personskader. Dette taler for at Ronald burde reagert på risikoen for skade på egen person.

Hva gjelder risikoens grad, så er det ikke utenkelig at det ligger ulike redskaper/foreligger ulike risikoelementer i stuen og rundt omkring i villaen. Sannsynligheten for at skade kan skje kun på bakgrunn av dette er til stede, og den forsterkes selvsagt ved at det er et stort hull i stuen samt at det er bekmørkt.

Spørsmålet blir om Ronald kan klandres for ikke å ha tatt overraskende risikoelementer i betraktning.

På den ene siden har Ronald fått kunnskap om arbeidet som må utføres i stuen, derav reparasjon av stuegulvet. Dette taler for at Ronald hadde større oppfordring til å reagere på risikoen for skade på egen person.

Men på den andre siden, har ikke Ronald konkret kunnskap om hullet. Det store hullet like ved døren og lysbryteren, fremstår som nokså upåregnelig for Ronald.

Her kan det utvises en parallell til Rekkverkdommen. Her ble en jente skadet da hun falt ned fra et verandarekkverk på grunn av en annens overraskende grep om henne. Høyesterett fremhevet at selv om skadelidte tok en risiko ved å sette seg på rekkverket, var det ikke dette

som utløste skaden. Det var skadevolders overraskende grep om henne, og Høyesterett mente dette var en omstendighet hun ikke kunne klandres for ikke å ha tatt i betraktning.

Denne dommen har en viss overføringsverdi til foreliggende sak. Det er klart at Ronald tok en risiko ved å la være å slå på lyset, men den overraskende risikoen huller representerte, er en omstendighet Ronald ikke kan klandres for ikke å ha tatt i betraktning.

En samlet helhetsvurdering tilsier at Ronald ikke hadde tilstrekkelig oppfordring til å reagere på risikoen for skade på egen person.

Konklusjon er følgelig at Ronald ikke har medvirket til skade «ved egen skyld», jf. skl. § 5-1. Hva lemping etter skl. § 5-1 angår, anses det ikke relevant å drøfte i foreliggende tilfelle. Konklusjonen er at Rehab er erstatningsansvarlig overfor Ronald Rygg for skadene han pådro seg som følge av fallet ned i hullet.

Teorioppgave

Reduksjon av erstatningskrav på grunn av skadelidtes egen medvirkning er temaet for denne teorioppgaven.

Først redegjøres det for hjemmelen for skadelidtes medvirkning, samt hensyn bak regelen. Ved forklaringen av regelen vil høyesterettspraksis supplere oppgavens løpende poenger.

HJEMMEL – INNGANGSVILKÅR

Hjemmelen for skadelidtes medvirkning finnes i skl. § 5-1, som fremhever at dersom skadelidte har «medvirket» til skaden ved «egen skyld», kan erstatningssummen «setes ned» eller «falle bor».

Inngangsvilkårene som må være oppfylt før en eventuell avkortning kan drøftes er følgelig «medvirket» og «egen skyld».

Hva «medvirket» angår, tilsier ordlyden at skadelidte må ha vært delaktig i skadehendelsen. Det må følgelig foreligge årsakssammenheng mellom skadelidtes atferd og skaden. Av rettspraksis kan det lese et krav om at hendelsen må ha vært en nødvendig betingelse for at skaden inntraff, og «så vidt vesentlig» i årsaksbildet til at det er rimelig å knytte ansvar til den, jf. P-pilledom II.

Videre tilsier ordlyden «egen skyld» at det skal foretas en vurdering etter culpanormens mønster. Vurderingen beror på om skadelidte burde reagert på skaderisikoen for egen person. Vurderingen tar følgelig utgangspunkt i «culpamomentene» tilknytning, alternativ handling og risikoens innhold og størrelse.

Begge disse vilkårene må være innfridd før avkortning kan vurderes.

FORUTSETNING

For å i det hele tatt kunne drøfte skadelidtes medvirkning forutsettes det at det finnes en erstatningsrelevant skade, at det er konstatert ansvarsgrunnlag på skadevoldersiden, og at skadevolders handling var et nødvendig og vesentlig bidrag til skaden (årsakssammenheng).

Deretter foretas en utmåling av erstatningssummen, og det er denne summen det skal vurderes om det kan avkortes fra.

LEGISLATIVE HENSYN

Det er hensynet til skadevolder som er det primære legislative hensynet bak medvirkningsregelen. Dersom det kan påvises skyld på skadelidtsiden anses det rimelig at skadelidte også bærer noe av ansvaret. Det er følgelig anser på begge sider, og skadelidte og skadevolder hefter sammen skaden – solidarisk ansvarlig.

AVKORTNING – VURDERING

Dersom vilkårene «medvirket» og «egen skyld» har blitt slått fast, blir neste spørsmål hva avkortningen skal bli.

Det fremgår av skl. § 5-1 at det skal tas «hensyn til atferden», noe som henviser til at både skadelidtes og skadevolders atferd skal vurderes i et skyldperspektiv. En vurderer om én har mer skyld enn den andre, og /eller hvor alvorlig skyldgraden hos den enkelt er, samt skadelidtes og skadevolders etiske klander.

Videre skal det vurderes atferdens «betydning for at skaden skjedde», noe som henviser til en vurdering av atferden i et årsaksperspektiv, en vurderer gjerne i hvilken grad atferden på begge sider var nødvendig og vesentlig i årsaksbildet.

«Omfanget av skaden» henviser til en vurdering av om skaden ble meget omfangsrik, i form av at den kanskje (skadens omfang) ble upåregnelig for skadevolder. Dette vurderes kun i den grad den appellerer til den erstatningsrettslige tvisten.

Avslutningsvis henviser «forholdene ellers» til en vurdering av forsikring og forsikringsmuligheter, samt sosiale hensyn. Et «sosialt hensyn» som går igjen i høyesterettspraksis er hensyn til skadelidtes alder. Er vedkommende ung, tilsier dette at rettsanvenderen bør være varsom med avkortningen fordi erstatningssummen skal vare over en lang tidsperiode.

Medvirkning vurderes ikke om skadelidte er 10 år eller yngre, jf. siste setning i skl. § 5-1. nr. 1. Med barn som er nærstående denne alderen har høyesterett uttalt at man ikke skal være for streng. Avkortningen foretas som oftest i brøkdeler.

RELEVANT RETTSPRAKSIS

En dom hvor medvirkningsspørsmålet kom på spissen er Rekkverkdommen. Her ble en jente skadet da hun falt ned fra et verandarekkverk som følge av persons overraskende grep om henne. Personen som utviste det overraskende grepet ble ansett ansvarlig. Spørsmålet var om summen kunne avkortes på grunn av skadelidtes medvirkning.

Høyesterett mente at skadelidte hadde tatt en risiko ved å sette seg på rekkverket. Hun hadde følgelig medvirket til skaden i et årsaksperspektiv, ved at skaden ikke hadde skjedd dersom hun ikke hadde satt seg på rekkverket. Spørsmålet var om hun kunne klandres for dette. Høyesterett besvarte dette spørsmålet negativt. Selv om skadelidte hadde tatt en risiko ved å sette seg på rekkverket, var det ikke dette som ga utslag i skaden. Det var skadevolders

overraskende grep om henne som var realiserte skaden, og dette var etter Høyesterett sitt skjønn en omstendighet skadelidte ikke kunne klandres for ikke å ha tatt i betraktning. En annen relevant dom er Brannslukningsapparatdommen. Her ble en mann som jobbet med brannslukningsapparat skadet i det han forsøkte å reparere den for en kunde. Han krevde erstatning for skaden. Høyesterett la vekt på rolleforventningen til en fagmann og mente at han som fagmann har korrekt og konkret kunnskap om hvordan slike apparater fungerer. På bakgrunn av dette kom Høyesterett frem til at han hadde medvirket til skaden.

Potetkokerdommen kan også trekkes frem. Her ble en mann skadet da han klatret opp i en stor potetkoker på fabrikken han jobbet. Høyesterett konkluderte med at på bakgrunn av skadelidtes grove uaktsomhet måtte erstatningssummen avkortes.

Avslutningsvis vil jeg kort nevne en nokså kritisert dom, Knallskudd-dommen. En fenrik hadde etter nyttårsfeiring latt noen knallskudd bli liggende igjen i en pose. Gutten kom, etter å ha allerede blitt bortvist fra hagen, og tok med seg knallskuddene for deretter å tenne de på. Gutten skadet øyet sitt alvorlig. Tross guttens unge alder, 12/13 år, anså Høyesterett gutten for å ha medvirket til skaden, da han unngikk å lese den påtrykte bruksanvisningen. Et lignende standpunkt ble lagt til grunn også i Sementblanderdommen, hvor en 13 år gammel gutt ble skadet etter å ha satt seg i en sementblander for så å starte den. Guttens oppførsel ble ansett for å være grov uaktsom, selv om han var ung og en bygningsplass kan virke tiltrekkende på denne aldersgruppen.

Begge dommene har blitt sterkt kritisert for å vurdere barn så strengt.